

ПСИХОЛОГІЯ

УДК 159.9

В.Алещенко, д-р психол. наук, проф.,
Національний університет оборони України імені Івана Черняховського
Є.Невальонний, ад'юнкт,
Національний університет оборони України імені Івана Черняховського

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2020.44.5-10>

СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА СИСТЕМУ ОЦІНЮВАННЯ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО СТАНУ ОСОБОВОГО СКЛАДУ

У статті досліджується проблема оцінювання морально-психологічного стану особового складу військових частин Збройних Сил України, в загальній системі морально-психологічного забезпечення діяльності військ (сил). Підкреслено, що система її оцінювання недостатньо розроблена в сучасній військовій теорії і практиці. Новизна полягає у розгляді проблеми, що досліджується, як складної соціальної системи військового призначення.

Аналізуються основні її елементи з урахуванням досвіду армій країн – членів НАТО. Зазначається, що основними суб'єктами системи оцінювання морально-психологічного стану особового складу є командири (начальники) та офіцери структур морально-психологічного забезпечення. На підставі аналізу різних підходів до дослідження морально-психологічного стану, визначено що морально-психологічний стан особового складу – як сукупність поточних психологічних можливостей військовослужбовців та військових колективів, націлених на вирішення конкретного завдання є основним об'єктом системи. Розглянуті існуючі методики оцінки морально-психологічного стану особового складу ґрунтовані на традиційних методах збору інформації та потребують спрощення та автоматизації для якісної обробки та інтерпретації результатів.

Наголошується на необхідності удосконалення основних елементів системи оцінювання МПС особового складу військових частин (підрозділів) Збройних Сил України під час підготовки та виконання ними завдань за призначенням та адаптації її до стандартів військового управління НАТО.

Визначається, що ефективне функціонування системи оцінювання морально-психологічного стану повинно забезпечити своєчасно збір, узагальнення, інтерпретацію даних щодо моральної готовності та психологічної здатності особового складу військових частин (підрозділів) Збройних Сил України до виконання бойових завдань з метою врахування його під час прийняття управлінських рішень.

Надаються обґрунтовані рекомендації щодо удосконалення системи оцінювання морально-психологічного стану особового складу військових частин Збройних Сил України.

Ключові слова: морально-психологічний стан, система, елемент, методика оцінювання, морально-психологічне забезпечення

Постановка проблеми. Шостий рік на Сході України тривають бойові дії, де панівною силою стримування агресії Російської Федерації виступають частини й підрозділи ЗС України (далі – ЗС України). Особовий склад виконує бойові завдання у складних, часто змінюваних умовах обстановки. При використанні однотипного озброєння, схожої тактики дій підрозділів у позиційній війні, домінуючим фактором, який схиляє ваги на нашу сторону, виступає високий моральний дух, стійкий морально-психологічний стан (далі – МПС) особового складу. У цих умовах україн актуальним стає питання створення ефективної системи формування, підтримання й відновлення здорового МПС особового складу. Здорові сприятливі психічні стани в екстремальних умовах підвищують ефективність дій приблизно на 20 %, м'язову силу – до 90 %, чутливість зору та слуху – на 35-65 %, знижують число помилок і неточностей у діях в 5-10 разів. У такому разі покращується увага, спостережливість, кмітливості, знижується втома [1].

Отже, питання щодо оцінювання МПС особового складу, врахування його впливу на якість виконання завдань у складних або екстремальних умовах, а також удосконалення системи оцінювання МПС особового складу на етапах підготовки та застосування військ (сил), є актуальним завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні питання оцінки МПС особового складу знайшли своє відображення в працях В.Алещенка, В.Стасюка, Ю.Московчука, М.Варія, Л.Орбан-Лембрик, В.Дикун, О.Ілляка та багатьох інших.

Зміст та організацію оцінювання МПС особового складу визначає Інструкція з оцінювання морально-психологічного стану особового складу ЗС України, яка затверджена наказом Генерального штабу ЗС України від 29 квітня 2017 року № 153 [2].

В арміях країн членів НАТО завдання контролю за МПС військовослужбовців покладається на комплексну багаторівневу програму контролю бойового та військово-професійного стресу (Combat and Operational Stress Control, COSC).

Проведений аналіз наукових джерел засвідчив, що існуючі підходи до оцінювання МПС особового складу вимагають значного часу та обробки великих масивів даних. Тому назріла нагальна потреба у проведенні дослідження щодо комплексного вирішення зазначених проблем та удосконалення самої системи його оцінювання.

Мета статті – здійснити аналіз системи оцінювання морально-психологічного стану особового складу та визначити шляхи її удосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як свідчить набутий досвід проведення Антитерористичної операції та операції Об'єднаних сил, бойові дії висувають надзвичайно складні вимоги до моральної та психологічної готовності, МПС особового складу. Для ефективної діяльності військовослужбовців в умовах постійного впливу психотравмуючих факторів сучасного бою необхідні: високий рівень мотивації поведінки щодо виконання поставленого бойового завдання; висока професійна та бойова майстерність; здатність особового складу до швидкого входження в бойову

© Алещенко В., Невальонний Є., 2020

обстановку; вміння долати негативний вплив різноманітних факторів; згуртованість військового колективу. У зв'язку з цим формуванню та підтриманню здорового морально-психологічного стану особового складу в умовах підготовки та ведення бойових дій приділяють особливу увагу командири та офіцери структур морально-психологічного забезпечення [3].

Статутом внутрішньої служби ЗС України у загальних обов'язках командирів (начальників) наголошується (ст. 58), що командир (начальник) особисто відповідає перед державою за бойову та мобілізаційну готовність довіреної йому військової частини, корабля (підрозділу) за бойову підготовку, виховання, військову дисципліну, МПС особового складу. Заступник командира полку (окремого батальйону з виховної роботи (ст. 73) зобов'язаний: вивчати та аналізувати МПС підрозділів, надавати допомогу командирам, начальникам родів військ і служб у поліпшенні морально-психологічного клімату у військових колективах; знати ділові якості та МПС офіцерів, прапорщиків, старшин підрозділів полку (окремого батальйону), особисто навчати їх практиці виховної роботи з особовим складом, надавати необхідну методичну допомогу. Знання основ психології особистості, перебігу психічних процесів, негативних виявів дає змогу керівнику правильно оцінити несприятливі психічні стани особового складу та вжити своєчасних рішучих заходів із метою формування здорового МПС в колективі.

В арміях країн – членів НАТО для оперативного визначення психологічної стійкості підрозділу нормативними документами передбачено зручні параметри оцінки та програмний продукт, що дає змогу автоматизувати збір даних особовим складом без спеціальної підготовки. Розроблена комплексна багаторівнева програма контролю бойового та військово-професійного стресу (Combat and Operational Stress Control, COSC) – це програма, яка спирається на командирів різних рівнів. Головна турбота бойових командирів полягає у якнайшвидшому поверненні до лав тих солдатів, які тимчасово втратили боєздатність через стресогенні умови або у яких діагностовано розлади психічного здоров'я. Їм допомагають військовослужбовці, командири підрозділів, військові капелани підрозділів, медичний персонал (зокрема медики, безпосередньо приписані до підрозділу). Командир може також отримувати допомогу від персоналу, який безпосередньо займається COSC на рівні бригад і вище, медичного персоналу корпусів і закладів охорони психічного здоров'я [4].

Отже, оцінка психологічної стійкості і готовності підрозділів та врахування його рівня для прийняття

правильних управлінських рішень надзвичайно актуальне як в арміях країн – членів НАТО так і в Збройних Силах України.

Для подальшого проведення дослідження необхідно з'ясувати, що саме являє собою система оцінювання МПС особового складу.

Термін “система” (дав. грец. – сполучення, ціле, з'єднання) означає множину взаємопов'язаних елементів, відокремлену від середовища, яка взаємодіє з ним як ціле. На думку А.Холла і Р.Фейджіна, система – це множина об'єктів разом із відношеннями між ними. Відповідно до цих визначень система є цілісним комплексом взаємопов'язаних елементів, що має певну структуру і взаємодіє з середовищем [5].

Система оцінювання МПС особового складу являє собою певну сукупність елементів, що взаємодіють між собою для досягнення поставленої мети. Враховуючи те, що основними елементами системи оцінювання МПС особового складу є люди (спільноти), їхні зв'язки, взаємодії, відносини, систему слід розглядати як складну військово-соціальну систему. Незважаючи на цілісність, будь-яка система може бути умовно поділена. Межа поділу системи визначається поставленим завданням та необхідними умовами його виконання. Це означає, що будь-яка система може бути розглянута як підсистема системи ширшого призначення.

Система оцінювання МПС особового складу може розглядатися як підсистема морально-психологічного забезпечення підготовки військ (сил) так і як підсистема системи застосування військ (сил). Місце і роль системи буде залежати від кінцевої мети її функціонування. Інструкція визначає метою оцінювання МПС особового складу своєчасне забезпечення командувачів, командирів (начальників) систематизованою, об'єктивною інформацією щодо рівня сформованості морально-психологічної спроможності особового складу виконувати завдання за призначенням, врахування її у підготовці військ (сил), виробленні замислу та прийнятті управлінських рішень щодо їх застосування та організації заходів морально-психологічного забезпечення.

Отже, система оцінювання МПС – це взаємопов'язана сукупність: суб'єктів (оцінюють морально-психологічний стан), об'єктів (чий морально-психологічний стан оцінюється), методик, процесів та процедур, що функціонують з метою своєчасного визначення рівня МПС особового складу для врахування його у підготовці військ (сил), виробленні замислу та прийнятті управлінських рішень щодо їх застосування та організації заходів морально-психологічного забезпечення (рис. 1).

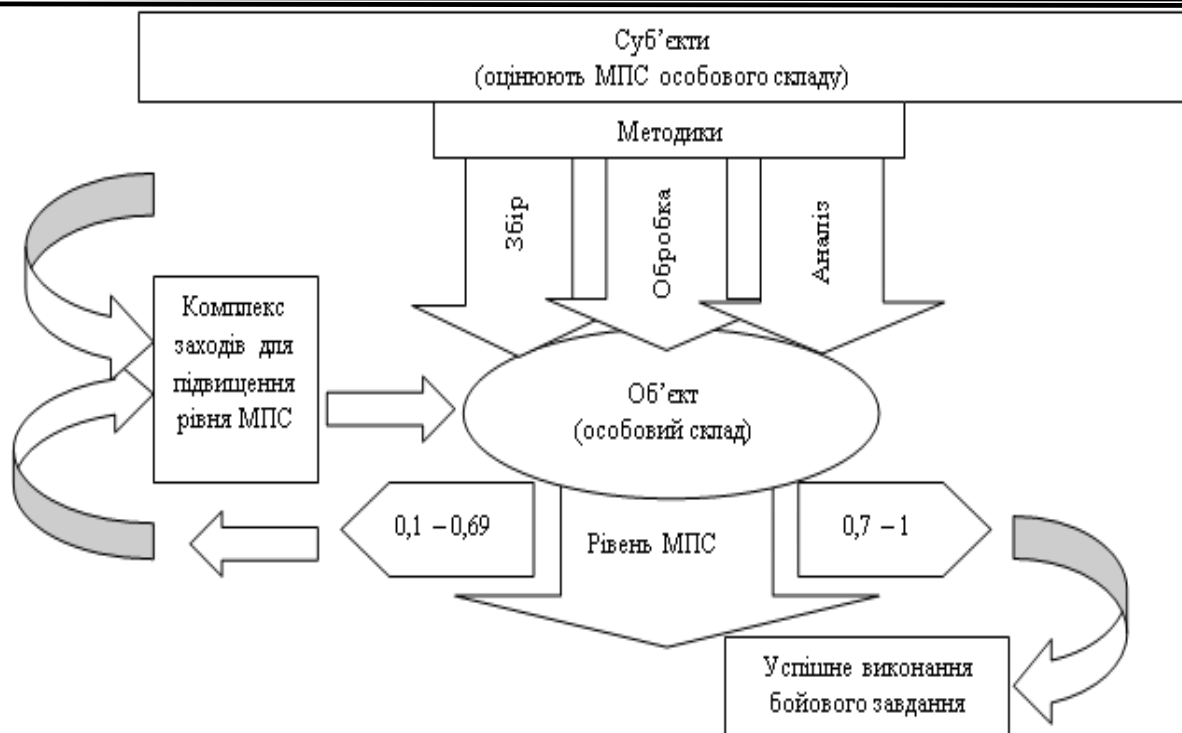

Рис. 1. Система оцінювання морально-психологічного стану особового складу

Для з'ясування шляхів удосконалення функціонування системи оцінювання морально-психологічного стану виникає необхідність її декомпозиції з метою опису елементів.

Відповідно до Інструкції, оцінювання морально-психологічного стану особового складу здійснюється під загальним керівництвом Головного управління морально-психологічного забезпечення ЗС України та полягає у спільній роботі командирів (начальників), офіцерів структур МПЗ, інших посадових осіб щодо визначення рівня сформованості МПС особового складу військ (сил). Оцінюванням МПС особового складу військової частини (підрозділу) керує командир (начальник).

Оцінювання МПС особового складу здійснюється:

посадовими особами Головного управління морально-психологічного забезпечення ЗС України або за рішенням його керівництва робочими групами (високомобільними групами внутрішніх комунікацій, психологічної підтримки тощо) – під час інспектування, комплексної цільової роботи, надання допомоги, перевірок рівня бойової та мобілізаційної готовності органів військового управління, військових частин, прийняття і здавання посади керівником органу військового управління тощо або раптово у разі необхідності;

посадовими особами управління (відділу, відділення, групи) морально-психологічного забезпечення органу військового управління, військової частини – під час надання допомоги, перевірок (оцінок) стану набуття визначених оперативних (бойових) спроможностей органами військового управління та військовими частинами, прийняття і здавання посади командиром (начальником) тощо;

командирами (начальниками) військових частин (підрозділів), їх заступниками з морально-психологічного забезпечення (психологами) – під час підготовки до ведення операцій (бойових дій) та після їх

завершення; під час підготовки до підбиття підсумків за місяць (квартал, рік) або у разі необхідності за окремим рішенням старшого начальника;

інспекційними групами – під час інспекційних заходів [2].

Протягом 2019 року в ЗС України проведений експеримент щодо трансформації системи морально-психологічного забезпечення діяльності військ (сил). Були створені й перевірені на функціональність тимчасові органи морально-психологічного забезпечення ланки оперативне командування – бригада (полк): Центр морально-психологічної підтримки оперативного командування, групи контролю бойового стресу та центри соціально-психологічного супроводу та внутрішньо-комунікаційної роботи (за досвідом роботи команди Програми оперативного контролю навантаження і боєздатності “OSCAR” у 2 дивізії корпусу морської піхоти ЗС США та адаптованої Програми “Road To Mental Readiness (R2MR)” ЗС Канади. Одними із основних завдань створених структур морально-психологічного забезпечення були моніторинг морально-психологічного стану, оцінка психологічної готовності особового складу до виконання завдань за призначенням та надання допомоги командирам військових частин (підрозділів) з питань формування, підтримання і відновлення емоційно-вольової налаштованості, мотиваційної і функціональної готовності особового складу до виконання бойових (службових) завдань тощо. Результати проведення експерименту показали недостатню ефективність створених структур у зв'язку із недоопрацьованим функціоналом особового складу, незначний час їх функціонування та недостатньою обізнаністю особового складу структур щодо покладених на них завдань.

Отже, основні суб'єкти системи оцінювання МПС особового складу визначені Інструкцією і мають володіти методиками оцінювання, вмінні збирати,

узагальнювати й аналізувати інформацію. Основним напрямком удосконалення функціонування системи оцінювання МПС особового складу за рахунок підвищення спроможностей суб'єктів системи має полягати в методичному підвищенні компетентностей особового складу, що оцінює МПС. Це може досягатися шляхом навчання особового складу, що залучається до оцінювання МПС визначеними методиками оцінювання, набуття ними навичок спостереження за діяльністю і поведінкою особового складу військової частини (підрозділу) в процесі службової (навчальної, навчально-бойової), бойової діяльності та в різних ситуаціях (умовах обставин) виконання завдань за призначенням, психологічного діагностування: збору та аналізу незалежних характеристик, анкетування, тестування різних категорій особового складу, соціометрія та упорядкування соціограм тощо.

Вивчення МПС особового складу здійснюється як індивідуально (окремого військовослужбовця), так і групи (особового складу підрозділу, військової частини) за визначеними компонентами. Тобто, основним об'єктом системи оцінювання МПС особового складу є військовослужбовець (група військовослужбовців, підрозділ). Якщо бути більш точнішим, то оцінюється не власне людина, а її стан. Враховуючи це, основний об'єкт системи слід розглядати з точки зору особистості та її психологічних особливостей. Взявши за основу ряд підходів до структури особистості, структуру морально-психологічного стану можна визначити як цілісну інтегральну сукупність морально-бойових якостей (моральних, військово-професійних, психологічних (психофізіологічних) тощо) або компонентів ціннісно-мотиваційних, військово-професійних та психофізіологічних якостей, які визначають рівень сформованості морально-психологічного стану особового складу та визначатимуть поведінку особового складу у певних умовах обстановки, під час виконання поставлених завдань [1].

На думку багатьох науковців, категорія "морально-психологічний стан" є відображенням чуттєвих якостей особового складу, що формуються переважно на чуттєвому рівні психіки і проявляються у моральній діяльності військовослужбовців. Морально-психологічний стан особового складу як і моральний дух особового складу є одним із складників людського фактору військових формувань (частин, підрозділів) [6].

Душевні переживання особового складу проявляються у моральній діяльності. Отже, категорія "морально-психологічний стан" є відображенням чуттєвих якостей особового складу, що формуються переважно на чуттєвому рівні психіки і проявляються у моральній діяльності військовослужбовців [7].

Ю.Московчук визначає МПС особового складу як цілісну, інтегральну сукупність політичних, духовних цінностей і позицій, потреб і інтересів, почуттів, які переважають і домінують в свідомості військовослужбовців у даний час чи протягом його певного проміжку [8].

Л.Орбан-Лембрик розглядає морально-психологічний стан як синонім "психічного стану", "психологічного клімату", "психологічної атмосфери", "соціально-психологічного клімату" і вважає, що до позитивних ознак належать: наявність позитивної перспективи для групи і для кожного її індивіда; довіра і висока вимогливість членів групи один до одного; ділова критика, вільне висловлювання власної думки; відсутність тиску на підлеглих з боку керівників;

достатня поінформованість про цілі та завдання групи; задоволеність працею й належністю до групи; усвідомлення відповідальності за стан справ у групі [9].

Отже, морально-психологічний стан особового складу – як сукупність поточних психологічних можливостей військовослужбовців та військових колективів, націлених на вирішення конкретного завдання і є основним об'єктом системи оцінювання МПС особового складу.

Одним з основних елементів системи оцінювання МПС особового складу виступають методики оцінювання МПС. На сьогодні у ЗС України та інших силах оборони держави для оцінки МПС особового складу застосовується низка методів та методик.

В.Алещенко розглядав оцінювання МПС особового складу військ (сил) на підставі кількісного та якісного визначення його основних показників за допомогою експертної оцінки. Такий підхід до порядку оцінювання морально-психологічного стану особового складу дає можливість прогнозування його розвитку та впливу на здатність до виконання завдань за призначенням і є одним із важливих напрямів роботи органів військового управління, командирів (начальників), посадових осіб структур МПЗ [3; 10].

Методика, розроблена М.Варієм, призначена для оцінювання МПС особового складу військового підрозділу (взводу, роти) у мирний та воєнний час, але передбачає значний обсяг робіт щодо опитування всього особового складу підрозділу або ж науково обґрунтованої вибірки та потребує залучення програмного забезпечення до обчислення результатів [11].

За запропонованим Г.Давидовим підходом можна охарактеризувати морально-психологічний стан військовослужбовців, військових частин та підрозділів у цілому. Позитивною у цій експертній методиці є можливість отримання командуванням військової частини в ході бою відносно об'єктивної інформації про морально-психологічний стан особового складу та врахування у своїй діяльності для його поліпшення. Разом з цим запропонований рівень оцінювання морально-психологічного стану є недостатньо коректним(гнучким) і вимагає від експертів повного володіння ситуацією, знання реального стану справ у підрозділі, військовій частині [1].

Методику оцінювання МПС з використанням чисельних показників, що характеризують МПС окремих військовослужбовців та військових колективів запропонував Ю.Московчук. Під час оцінювання морально-психологічного стану особового складу використовують метод багатofакторного аналізу, що полягає у виявленні, аналізі та вимірюванні числових показників, які характеризують морально-психологічний стан військових колективів та окремих військовослужбовців. Вона є відносно завершеною: урахування під час оцінювання морально-психологічного стану особового складу, впливу основних факторів сучасного загальновійськового бою на особистість робить її цілком адаптованою до бойових умов [8].

Зміст, організацію оцінювання особового складу, здатності особового складу органів військового управління, з'єднань, військових частин, військових навчальних закладів, установ та організацій ЗСУ до виконання завдань за призначенням визначає Інструкція. Методика оцінювання МПС особового складу, визначена Інструкцією, на даний час є

основною для оцінювання МПС особового складу у військових частинах. В основу вказаної методики покладено експертну методику оцінки морально-психологічного стану особового складу, розроблену В.Дикунтом та В.Стасюком. Експертне оцінювання морально-психологічного стану особового складу військової частини (підрозділу) здійснюється шляхом отримання відповідей від експертів. Також передбачається проведення експрес-опитування особового складу, що полягає в оперативному зборі інформації, отриманої у вигляді відповідей на поставлені запитання, твердження. Достовірність результатів експрес-опитування досягається шляхом дотримання необхідного обсягу вибіркової сукупності, яка повинна складати не менше 10% від обсягу генеральної сукупності опитуваних.

Отже, основними методами оцінювання МПС особового складу є: метод експертної оцінки (експертиза); експрес-опитування. Застосовуються і проміжні методи оцінювання: спостереження за діяльністю і поведінкою особового складу військової частини (підрозділу) в процесі службової (навчальної, навчально-бойової), бойової діяльності та в різних ситуаціях (умовах обстановки) виконання завдань за призначенням; психологічне діагностування: збір і аналіз незалежних характеристик, анкетування, тестування різних категорій особового складу, соціометрія та упорядкування соціограм тощо. Оцінювання МПС особового складу, прогнозування динаміки змін і врахування їх під час підготовки і ведення бойових дій (операцій) є процесом збору, обробки, аналізу інформації щодо рівня морально-психологічної спроможності особового складу військових частин (підрозділів) та її доведення посадовим особам для прийняття управлінських рішень.

Тому, досліджуючи всі перераховані методики оцінювання та прогнозування МПС особового складу, слід зазначити, що вирішуються вони за допомогою традиційних методів збору психологічної інформації. Під час організації оцінювання МПС особового складу перевага надається тому методу, який у стислі терміни дозволить надійно, об'єктивно, із забезпеченням максимальної достовірності його оцінити, здійснити кількісно-якісне співставлення, оперативно надати отримані результати командирі (начальнику).

Отже, напрямком удосконалення системи оцінювання МПС особового складу за рахунок методичного апарату може бути розроблення нової методики оцінки МПС, яка буде простою у застосуванні і в той же час буде надавати об'єктивні дані щодо розуміння особовим складом необхідності виконання отриманого завдання, військово-професійної готовності та психологічної здатності його виконати. Одним із шляхів є удосконалення існуючих методик оцінки МПС за рахунок спрощення процесів, оптимізації процедур збору інформації та введення в дію апаратно-програмного комплексу обробки інформації. Перспективою може бути прийняття на озброєння мобільного психолого-діагностичного комплексу (МПДК), що наразі перебуває в стадії розробки. Одним із завдань МПДК є психофізіологічне діагностування військовослужбовців перед вибуттям в райони виконання завдань за призначенням та психофізіологічна експертиза після повернення з них, оцінка морально-психологічного стану особового складу, рівня стресостійкості і психологічної готовності

до виконання службових, навчальних і бойових завдань, діагностика ознак психічних розладів у військовослужбовців, ступеня психотравмованості та визначення рівня ефективності заходів психологічної реабілітації(відновлення) військовослужбовців тощо.

Для забезпечення виконання вищенаведених завдань МПДК укомплектований електронними тестами, що постачаються у складі пристрою "ПСИХОЛОТ" та електронними методиками психофізіологічного обстеження з відповідним переліком обладнання. Доцільним буде дообладнати комплекс існуючими методиками оцінювання МПС особового складу та адаптувати його до виконання цих завдань.

Таким чином, аналіз системи оцінювання морально-психологічного стану особового складу показав, що шляхами удосконалення можуть бути:

- підвищення компетентності суб'єктів системи оцінювання МПС особового складу;
- розроблення нової універсальної методики оцінки МПС особового складу, що забезпечить достовірними даними для прийняття ефективного рішення в будь-яких умовах обстановки;
- удосконалення існуючих методик оцінки МПС особового складу (спрощення процедур збору інформації та процесів її обробки);
- прийняття на озброєння МПДК з електронними тестами, що постачаються у складі пристрою "ПСИХОЛОТ" та електронними методиками психофізіологічного обстеження з відповідним переліком обладнання, яке дозволить оперативно оцінювати МПС особового складу як в пунктах постійної дислокації так і районах виконання завдань за призначенням.

Якісний аналіз отриманих у ході оцінювання МПС особового складу результатів дасть змогу командуванню, офіцерам структур морально-психологічного забезпечення частини якісніше спланувати заходи морально-психологічного забезпечення, спрямувати зміст відповідних заходів для досягнення максимальної ефективності.

Висновки. Отже, проведений аналіз системи оцінювання МПС особового складу показав, що станом на сьогодні існує ряд проблем щодо її функціонування. Існуючі методики основані на традиційних методах збору інформації та потребують спрощення та автоматизації для якісної обробки та інтерпретації результатів.

Враховуючи викладене, необхідно удосконалити основні елементи системи оцінювання МПС особового складу військових частин (підрозділів) ЗС України під час підготовки та виконання ними завдань за призначенням та адаптувати її до стандартів військового управління НАТО.

Ефективне функціонування системи оцінювання морально-психологічного стану повинно забезпечити своєчасно збір, узагальнення, інтерпретацію даних щодо моральної готовності та психологічної здатності особового складу військових частин (підрозділів) ЗС України до виконання бойових завдань з метою врахування його під час прийняття управлінських рішень.

Список використаних джерел:

1. Морально-психологічне забезпечення у Збройних Силах України: підручник: у 2 ч. Ч. 1. вид. 2-е, перероб. зі змін. та допов. / Н.А. Агаєв та ін.; за заг. ред. В.В. Стасюка. Бровари: ТОВ 7БЦ, 2020. 754 с.

2. Інструкція з оцінювання морально-психологічного стану особового складу ЗС України. затв. наказом ГШ ЗС України від 29.04.2017 № 153.

3. Алещенко В. Методичні підходи до аналізу, оцінювання та прогнозування морально-психологічного стану особового складу. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки. № 3(40)/2018. Київ, ВІКНУ ім. Т.Шевченка, 2018. с. 6-11.

4. Охорона психічного здоров'я в умовах війни / пер. з англ. Тетяна Семигіна, Ірина Павленко, Євгенія Овсяннікова [та ін.]. Київ: Наш формат, 2017. 1068 с.

5. Алещенко В.І. Військово-соціальне управління: теорія і практика: підручник. Київ, НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2019. 284 с.

6. Іллюк О.О. Людський фактор військових формувань: зміст, оцінювання та прогнозування: монографія. Харків: Акад. ВВ МВС України, 2012. 252 с.

7. Морально-психологічний стан військового підрозділу: оцінка та прогнозування: навч. посіб. / П.П. Криворучко, О.Ф. Хміляр, Р.А. Шпак, С.В. Василенко. Київ, Молода нація, 2005. 63 с.

8. Московчук Ю.А. Методика оцінки морально-психологічного стану частин і підрозділів ЗС України. Вінниця, ВПСУ, 1997. 23 с.

9. Орбан-Лембрик Л.Е. Психологія управління: навч. посіб. вид. 2-ге, доп. Київ, Академвидав, 2010. 544 с.

10. Алещенко В.І. Морально-психологічне забезпечення застосування військ (сил). навч. посіб. Алещенко В.І. та ін. Київ: НАОУ, 2007. 176 с.

11. Варій М.Й. Морально-психологічний стан військ, його оцінка та підтримка на високому рівні: монографія. Львів, ВВП ДУ "ЛП", 1996. 311 с.

Надійшла до редколегії 01.10.2020

V.Aleschenko, Doctor of psychological sciences, professor,
The Ivan Tchernyachovskij national university of Defense of Ukraine
E.Naval'onij, post graduate,
The Ivan Tchernyachovskij national university of Defense of Ukraine

THE MODERN VISION ON THE SYSTEM OF ASSESMENT OF THE MORAL-PSYCHOLOGICAL STATE OF PERSONNEL

The article covers the issue of assessment of the moral-psychological state of personnel of the military units of the Armed Forces of Ukraine, within the framework of a general system of moral psychological support to the activity of troops (forces). It has been stipulated that the system of assessment has not been sufficiently developed in terms of modern military theory and practices. The modern new approach is defined by scrutinizing the issue under research as a complex social system of military purpose.

The main of its elements are under analyses considering the experience of the Armies of countries that are NATO-members. It is mentioned that the main subjects of the system of assessment of the moral-psychological state of personnel are the commanders (chiefs) and officers of the structures of moral-psychological support. Based on the analyses of different approaches towards the research of the moral-psychological state, it has been determined that the moral psychological state of personnel – as a complex of ongoing psychological possibilities of military personnel and military teams, aimed at solving a particular task which is the most important object of the system. The existing methods of assessment of the moral-psychological state of personnel which have been under research are based on traditional methods of informational gathering and require simplification and automatization for a qualitative processing and interpretation of results.

The necessity to improve the main elements of the system of assessment of the moral-psychological state of personnel of military units of the Armed Forces of Ukraine in the course of training and carrying out tasks in accordance with their purpose and its further adaptation to the standards of NATO military command has been pointed out.

It has been determined, that the effective functioning of the system of assessment of the moral-psychological state is to assure the timely gathering, generalization and interpreting of data regarding to the moral readiness and psychological capability of the personnel of military units of the Armed Forces of Ukraine to perform combat tasks as such to be included in the course taking decisions of command and control.

There are argued recommendations provided on the improvement of the system of assessment of the moral-psychological state of the military units of the Armed Forces of Ukraine.

Key words: moral-psychological state, system, element, methods of assessment, moral-psychological support.